

**UCHWAŁA NR X/51/2019
RADY GMINY CZARNY BÓR
z dnia 30 maja 2019 roku**

**w sprawie przyjęcia aktualizacji „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych
Gminy Czarny Bór na lata 2019 – 2029”**

Na podstawie art. 18 ust. 1 z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2019 r. poz. 506) art 17 ust. 1 pkt.1 art. 19 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tj. Dz.U 2018 r. poz. 1508 ze zm.) Rada Gminy Czarny Bór **uchwala**, co następuje:

§ 1

Przyjmuje się aktualizację „Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór na lata 2019 -2029 , stanowiącą załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2

Traci moc uchwała Nr XXXV/181/2010 z dnia 4 marca 2010 roku w sprawie uchwalenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Czarny Bór na lata 2010 - 2020.

§ 3

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Czarny Bór.

§ 4

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PRZEWODNICZĄCA
Rady Gminy Czarny Bór

Marzena Łatka

UZASADNIENIE

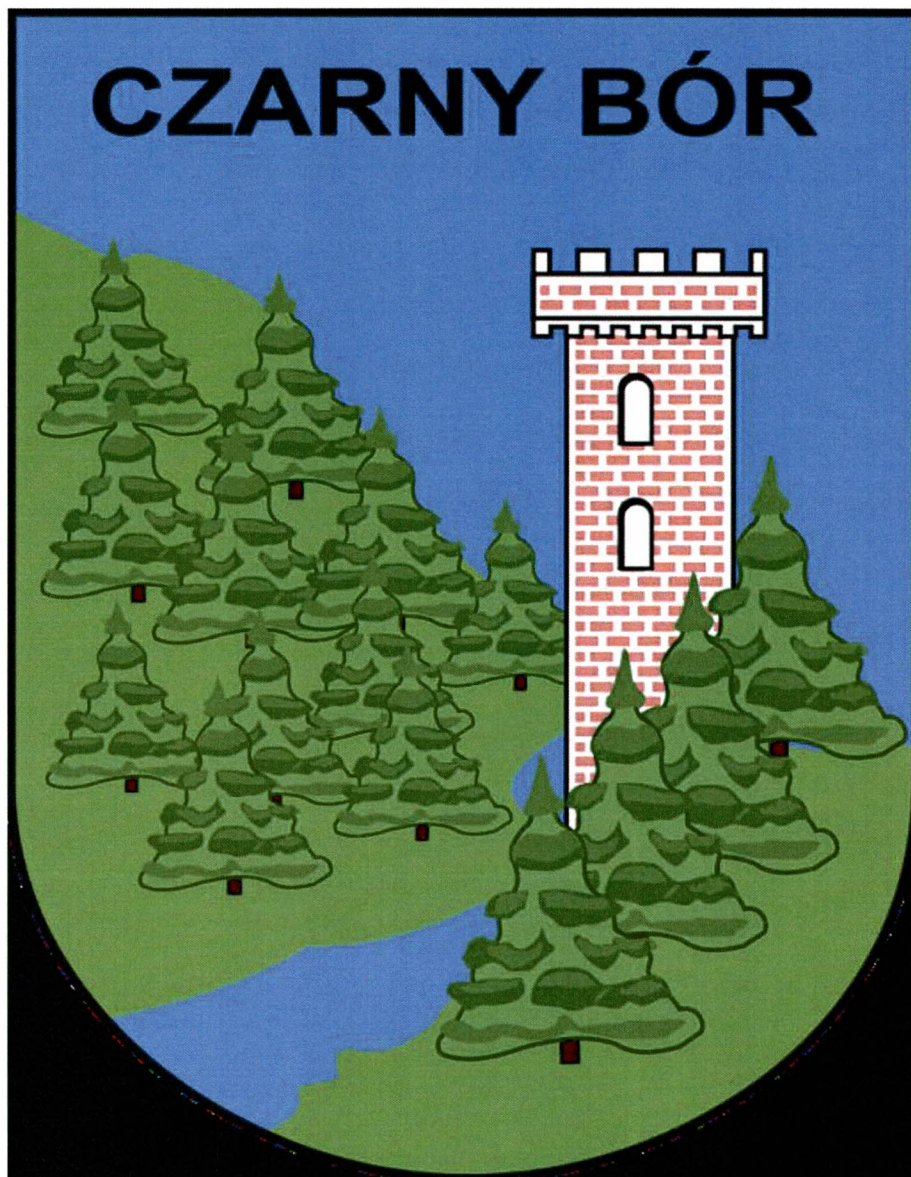
Zgodnie z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz.U 2018 r. poz. 1508 ze zm.) do zadań obowiązkowych gminy należy opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej , profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych , których nadrzędnym celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

Niniejsza strategia jest także istotną potrzebą i wymogiem nowej sytuacji społeczno – gospodarczej Gminy Czarny Bór związanej z nowymi możliwościami pozyskiwania funduszy strukturalnych na rozwój lokalny , w tym na politykę społeczną

Diagnoza problemów społecznych występujących na terenie gminy została sporządzona w oparciu o dane statystyczne będące w dyspozycji Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy , Urzędu Gminy Czarny Bór oraz instytucji i organizacji współpracujących z Ośrodkiem Pomocy Społecznej.

Długookresowy charakter planowania strategicznego w zakresie tej problematyki wymaga stałego śledzenia zmian społecznych i ich uwzględniania w strategii. Weryfikacja w uspołecznionym procesie służyć będzie realizacji oraz uaktualnianiu zapisów strategii , dlatego wprowadzenie zmian w zapisach dokumentu jest niezbędne i w pełni uzasadnione.

**WÓJT GMINY
CZARNY BÓR**
Adam Górecki

**Aktualizacja
Strategii Rozwiązywania
Problemów Społecznych
Gminy Czarny Bór
na lata 2019-2029**

1.	WSTĘP	4
1.1	STRUKTURA DOKUMENTU.....	5
2.	CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA.....	7
2.1	PODSTAWY PRAWNE.....	8
2.2	PODSTAWY STRATEGICZNO-PROGRAMOWE.....	9
2.2.1	DOKUMENTY EUROPEJSKIE I KRAJOWE	9
2.2.2	DOKUMENTY REGIONALNE I LOKALNE.....	13
3.	CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNO/PROGNOSTYCZNA	15
3.1	POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA I SIEĆ OSADNICZA	16
3.2	DEMOGRAFIA	17
3.3	INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	21
3.3.1	EDUKACJA	21
3.3.2	OPIEKA ZDROWOTNA	23
3.4	GŁÓWNE PROBLEMY Z ZAKRESU POLITYKI SPOŁECZNEJ	24
3.4.1	PROBLEMY NA RYNKU PRACY.....	27
3.4.2	BEZDOMNOŚĆ.....	29
3.4.3	SYTUACJA DZIECI.....	29
3.4.4	UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE	30
3.4.5	SYTUACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	34
3.4.6	BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE.....	35
3.5	ANALIZA SWOT	36
3.6	ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH	41
3.7	PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ	42
4	CZĘŚĆ PROGRAMOWA.....	43
4.1	MISJA	44
4.2	CELE STRATEGICZNE	45

4.2.1	CEL STRATEGICZNY 1 – WZMACNIANIE PRAWDŁOWEJ ROLI RODZINY	45
4.2.2	CEL STRATEGICZNY 2 – AKTYWIZACJA ŚRODOWISKA NA RZECZ OGRANICZANIA WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO	47
4.2.3	CEL STRATEGICZNY 3 – PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNOŚCI I OSÓB ZWIĄZANYCH Z ROZWOJEM SPOŁECZNYM	49
4.3	METODY WDRAŻANIA I MONITOROWANIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	50
5.	SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW	52

1. WSTĘP

1.1 STRUKTURA DOKUMENTU

Aktualizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór dotyczy wieloletniego dokumentu programowego, który obejmuje szereg działań i dziedzin polityki społecznej. Odpowiednio przygotowany i wdrożony dokument ma doprowadzić do stopniowego eliminowania kluczowych problemów społecznych.

Przed władzami samorządowymi oraz instytucjami pomocy społecznej na poziomie lokalnym stoją do rozwiązania trudne problemy. Dysproporcje dochodowe rodzin, zjawiska związane ze sferą ubóstwa, problemy egzystencji osób samotnych i niepełnosprawnych oraz rosnącej liczby osób starszych. Te wszystkie zjawiska tworzą mieszaninę problemów społecznych, które silnie współdecydują o sposobie odczuwania jakości życia przez społeczność lokalną. Funkcjonowanie wspólnoty samorządowej, jaką jest gmina, zależy od skuteczności ich rozwiązywania.

Podejście do problemów sfery społecznej zaprezentowane w Aktualizacji Strategii pozwala na przyjęcie rozwiązań w celu ograniczenia niekorzystnych zjawisk. Realizacja zadań postawionych przed pomocą społeczną zarówno na poziomie społeczności lokalnej, jak i na poziomie rodziny i jednostki wymaga profesjonalnego i systemowego diagnozowania problemów społecznych na terenie gminy.

Aktualizacja Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór składa się z trzech części, tj. części wprowadzającej, diagnostycznej i części programowej.

- I. Część wprowadzająca zawiera elementarne informacje dotyczące konstruowania dokumentu. Przedstawione w niej zostały aspekty prawne, będące podstawą działania samorządu lokalnego, zasady i wartości, na których opiera się lokalna polityka społeczna oraz najważniejsze informacje dotyczące metodyki pracy nad strategią. W tym rozdziale przybliżono również związek z innymi dokumentami strategicznymi funkcjonującymi na różnych poziomach administrowania i zarządzania.
- II. Część diagnostyczna zawiera informacje ogólne dotyczące gminy oraz diagnozę. Wiedza ta została oparta zgromadzona na podstawie analizy danych pozyskanych z instytucji i organizacji działających w gminie bądź obejmujących zasięgiem działania jej mieszkańców, identyfikacji mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej.

- III. Część programowa zawiera najważniejsze założenia zaktualizowanej polityki społecznej gminy. Są one ujęte w formie misji, celów strategicznych, programów operacyjnych i działań. Wskazano również podmioty realizujące strategię, współdziałające oraz planowane źródła finansowania i czas realizacji wyznaczonych w dokumencie działań. Zaprezentowano także sposoby wdrażania Strategii oraz prowadzenie monitoringu i realizacji.

Prace nad Aktualizacją Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór wymagały zaangażowania różnych osób i instytucji. Samorząd gminny oraz Ośrodek Pomocy Społecznej wytycza i zatwierdza działania – wykonalne technicznie, realne ekonomiczne i akceptowalne społecznie, ale nie mogą pozostać jedynymi ich realizatorami. Warunkiem powodzenia jest współpraca władz samorządowych przy realizacji zamierzeń zawartych w dokumencie z różnymi instytucjami i organizacjami pozarządowymi zajmującymi się polityką społeczną takimi jak oświata, służba zdrowia, policja itp. Odpowiednio zaprojektowana i wprowadzona polityka społeczna stanowi inwestycję, która procentuje dla wszystkich mieszkańców, także nie objętych bezpośrednio jej interwencją.

Dokument niniejszy jest również wyrazem dążenia władz do zapewnienia mieszkańcom jak najlepszych warunków życia na jej terenie. Zaktualizowana Strategia ma szansę stać się nową jakością w relacjach pomiędzy uczestnikami życia społecznego na terenie gminy i pobudzić aktywność społeczną mieszkańców.

2. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA

2.1 PODSTAWY PRAWNE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych jest dokumentem uwarunkowanym prawnie¹. Obowiązek jej opracowania wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U z 2019 r. poz. 752 ze zm.). Przewiduje on w ramach zadań własnych gminy opracowanie gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych zawierającej w szczególności:

- Diagnozę sytuacji społecznej;
- Prognozę zmian w zakresie objętym strategią;
- Określenie:
 - Celów strategicznych projektowanych zmian;
 - Kierunków niezbędnych działań;
 - Sposobu realizacji strategii oraz jej ram finansowych;
 - Wskaźników realizacji działań.

Inne akty prawne, które mają wpływ na treść i kształt niniejszej Strategii to:

1. Ustawa z 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 506 ze zm.).
2. Ustawa z 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholowi (Dz.U. z 2019 r. 730 ze zm.).
3. Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2019 r. poz. 730 ze zm.).
4. Ustawa z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 752 ze zm.).
5. Ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2019 r. poz. 730).
6. Ustawa z 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2019 r. poz. 852 ze zm.).
7. Ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz.U. z 2019 r. poz. 743 ze zm.).
8. Ustawa z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. z 2019 r. poz. 730 ze zm.).
9. Ustawa z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 730 ze zm.).

¹ Źródło informacji o dokumentach opisanych w rozdziale 2.1.- Internetowy System Aktów Prawnych: www.prawo.sejm.gov.pl

10. Ustawa z 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 2529 ze zm.).
11. Ustawa z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2019 r. poz. 688 ze zm.).
12. Ustawa z 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 730 ze zm.).
13. Ustawa z 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowaniu dzieci (Dz.U. z 2019 r. poz. 730 ze zm.).
14. Ustawa z 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2019 r. poz. 303 ze zm.).
15. Ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. z 2019 r. poz. 730 ze zm.).
16. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 prawo energetyczne (Dz.U. z 2019 r. poz. 755 ze zm.).
17. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wspieraniu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. z 2019 r. poz. 473 ze zm.).

Podczas realizacji strategii należy śledzić akty wykonawcze oraz zmiany obowiązującego prawa.

2.2 PODSTAWY STRATEGICZNO-PROGRAMOWE

Należy pamiętać, że zaktualizowana Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór nie jest jedynym dokumentem w obszarze polityki społecznej, którego treść będzie dotyczyła mieszkańców. Oprócz innych dokumentów lokalnych analiza dokumentów programowych i strategicznych, które funkcjonują na poziomie europejskim, ogólnopolskim, wojewódzkim, oraz powiatowym pozwala na skuteczniejsze programowanie działań na poziomie lokalnym.

2.2.1 DOKUMENTY EUROPEJSKIE I KRAJOWE

„EUROPA 2020 – STRATEGIA NA RZECZ INTELIGENTNEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU SPRZYJAJĄCEMU WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU”

Głównym celem tego dokumentu jest powrót Europy po kryzysie na ścieżkę rozwoju, a następnie pozostanie na niej. Jej założenia to więcej miejsc pracy i wyższy standard życia

mieszkańców Starego Kontynentu. Strategia pokazuje, że Europa może rozwijać się w sposób inteligentny i zrównoważony, może sprzyjać włączeniu społecznemu, umie znaleźć sposób na stworzenie nowych miejsc pracy i określić kierunek rozwoju społeczeństw. Strategia Europa 2020 obejmuje trzy wzajemnie powiązane ze sobą priorytety:

- Rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- Rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywnej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- Rozwój sprzyjający wyłączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Aby każde państwo UE mogło dopasować Strategię Europa 2020 do swojej szczególnej sytuacji wyznaczono cele, na których poszczególni członkowie wspólnoty powinni opierać swoje cele krajowe i metody działania.

- Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat powinien wynosić 75%;
- Na inwestycje w badania i rozwój należy przeznaczyć 3% PKB Unii;
- Należy osiągnąć cele „20/20/20” w zakresie klimatu i energii (20% redukcji emisji dwutlenku węgla, 20% energii uzyskiwać z odnawialnych źródeł, zwiększyć efektywność wykorzystania energii o 20%);
- Liczba osób przedwcześnie kończących naukę należy ograniczyć do 10%, a co najmniej 40% osób z młodego pokolenia powinno zdobywać wyższe wykształcenie;
- Liczbę osób zagrożonych ubóstwem należy zmniejszyć o 20 mln.

W ramach priorytetów i celów przygotowano również 7 projektów tematycznych, które mają umożliwić postępy:

- „Unia innowacji” – ma na celu poprawę warunków ramowych i dostępu do finansowania badań i innowacji;
- „Młodzież w drodze” – ma na celu poprawę wyników systemów kształcenia oraz ułatwiania młodzieży wejścia na rynek pracy;
- „Europejska agenda cyfrowa” – ma na celu upowszechnienie szybkiego Internetu;
- „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – jest to projekt na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów;
- „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” – ma służyć poprawie otoczenia biznesu, szczególnie w odniesieniu do MŚP;

- „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – ma pomóc w modernizacji rynków pracy;
- „Europejski program walki z ubóstwem” – zakłada zapewnienie spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

NARODOWA STRATEGIA INTEGRACJI SPOŁECZNEJ

Narodowa Strategia Integracji Społecznej (NSIS) stawia na modernizację europejskiego modelu socjalnego, inwestowanie w ludzi oraz zwalczanie wykluczenia społecznego. Na podstawie analizy wskaźników zestawionych w ramach kilkunastu obszarów życia społecznego wyznaczonych w NSIS sformułowano priorytety:

- Wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym;
- Poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym² i średnim;
- Upowszechnienie kształcenia wyższego i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy;
- Rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci;
- Radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego;
- Ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych;
- Ograniczenie bezrobocia długookresowego;
- Zmniejszenie bezrobocia młodzieży;
- Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych;
- Zwiększenie liczby uczestników w aktywnej polityce rynku pracy;
- Upowszechnienie kształcenia ustawicznego;
- Wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności;
- Powszechne ubezpieczenie zdrowotne;
- Kobiety i dzieci objęte programami zdrowia publicznego;
- Wzrost liczby lokali (mieszkań) dla grupy najbardziej zagrożonych bezdomnością;
- Dostęp do pracowników socjalnych;
- Rozwój pomocy środowiskowej;
- Zaangażowanie obywateli w działalność społeczną;

² Dokument stworzono przed ustawą likwidującą gimnazja

- Realizacja NSIS przez samorządy terytorialne;
- Dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

NARODOWE STRATEGICZNE RAMY ODNIESIENIA (NSRO)

NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

Zakładanym efektem strategii proponowanej przez NSRO jest znaczące podniesienie jakości życia mieszkańców Polski i osiągnięcie spójności gospodarczej z innymi krajami UE. Polska i jej regiony powinny stać się miejscem atrakcyjnym dla inwestowania, życia i pracy. W wyniku przeprowadzonej analizy, która wskazała różnice w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczym kraju oraz poszczególnych jego regionów, w stosunku do innych krajów Unii Europejskiej oraz w odpowiedzi na wyzwania Strategii Lizbońskiej sformułowano cel strategiczny NSRO, czyli „tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zapewniającej wzrost zatrudnienia oraz wzrost poziomu spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej”. Cel ten będzie osiągany poprzez realizację horyzontalnych celów szczegółowych:

- Poprawa jakości funkcjonowania instytucji publicznych oraz rozbudowa mechanizmów partnerstwa;
- Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej;
- Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski;
- Podniesienie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, w tym szczególnie sektora wytwórczego o wysokiej wartości dodanej oraz rozwój sektora usług;
- Wzrost konkurencyjności polskich regionów i przeciwdziałanie ich marginalizacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej.

EUROPEJSKI FUNDUSZ SPOŁECZNY

Europejski Fundusz Społeczny jest najważniejszym instrumentem finansowym polityki społecznej Unii Europejskiej. Jest on jednym z pięciu europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych (ESIF). Od 2014 fundusze te działają we wspólnych ramach, realizując dodatkowe cele związane z polityką. Są one głównym źródłem inwestycji na poziomie UE i ułatwiają państwom członkowskim powrót na ścieżkę rozwoju gospodarczego oraz zwiększenie liczby miejsc pracy, jednocześnie umożliwiając zrównoważony rozwój zgodnie

z założeniami strategii Europa 2020. Głównymi celami Europejskiego Funduszu Społecznego na lata 2015-2021 są:

- **Pomoc w znalezieniu zatrudnienia:** wspierane będą organizacje, które chcą wprowadzić w życie projekty mające na celu prowadzenie szkoleń i pomoc w uzyskaniu zatrudnienia. Finansowane będą również inicjatywy wspierające przedsiębiorczość poprzez udzielanie pomocy finansowej dla nowych firm oraz przedsiębiorstw, które przeprowadzają restrukturyzację bądź zmagają się z problemem braku wykwalifikowanych pracowników;
- **Włączenie społeczne:** będzie kontynuowane finansowanie tysięcy projektów, które pomagają osobom znajdującym się w potrzebie oraz osobom z grup w niekorzystnej sytuacji w zdobyciu umiejętności zawodowych;
- **Lepsza edukacja:** Priorytetem jest ograniczenie zjawiska przedwczesnego kończenia nauki oraz poprawa możliwości edukacyjnych na poziomie wyższym i zawodowym;
- **Wzmocnienie administracji:** dążenie do polepszenia jakości funkcjonowania administracji publicznej i rządowej poprzez nadawanie im kompetencji administracyjnych i instytucjonalnych niezbędnych do przeprowadzenia reform strukturalnych.

2.2.2 DOKUMENTY REGIONALNE I LOKALNE

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO 2020

Biorąc pod uwagę potencjał i sytuację regionu oraz stały wzrost jego możliwości rozwojowych wymieniamy następujące elementy modelu rozwoju województwa dolnośląskiego:

... powinien opierać się na trzech zasadniczych filarach, którymi są przedsiębiorczość, edukacja i demografia. Dorobek lat intensywnego wzrostu i znaczących inwestycji powinien być wzmocniony poprzez rozwijanie zaangażowania społecznego i zwiększoną aktywność sektora prywatnego. ... Zachowana powinna być przy tym równowaga społeczna, wyrażona m.in. poprzez włączenie wszystkich grup społecznych, w tym przede wszystkim młodzieży, seniorów i niepełnosprawnych. Rozwój regionu powinien być w głównej mierze oparty o własny potencjał, co określa się mianem "rozwoju endogenicznego". Ten model „życia za swoje” musi być wspierany przez władze publiczne...

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór wpisuje się w następujące cele strategiczne Strategii wojewódzkiej:

- Cel strategiczny nr 6: Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników;
- Cel strategiczny nr 7: Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia.

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU WAŁBRZYSKIEGO

Strategia Rozwoju Powiatu Wałbrzyskiego na lata 2014-2020 jest podstawowym dokumentem określającym kierunki rozwoju samorządu powiatowego. Stanowi ona długookresowy plan rozwoju, który określa wizję i misję Powiatu, a także cele, których realizacja ma służyć poprawie jakości życia mieszkańców oraz podniesieniu konkurencyjności powiatu. Założenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór wpisują się w następujące cele strategiczne i operacyjne określone w Strategii powiatowej:

- 3 cel strategiczny: Włączenie społeczne oraz podniesienie jakości życia mieszkańców:
 - Cel operacyjny 3.1: Aktywizacja lokalnego rynku pracy.
 - Cel operacyjny 3.2: Rozwój form integracji społecznej skierowanej do najstarszych mieszkańców powiatu.
 - Cel operacyjny 3.3: Stworzenie programu aktywizacji i integracji osób niepełnosprawnych.
 - ...
 - Cel operacyjny 3.5: Promocja aktywnego i zdrowego trybu życia wśród mieszkańców.
 - Cel operacyjny 3.6: Wzrost bezpieczeństwa, w tym środowiskowego.
 - ...

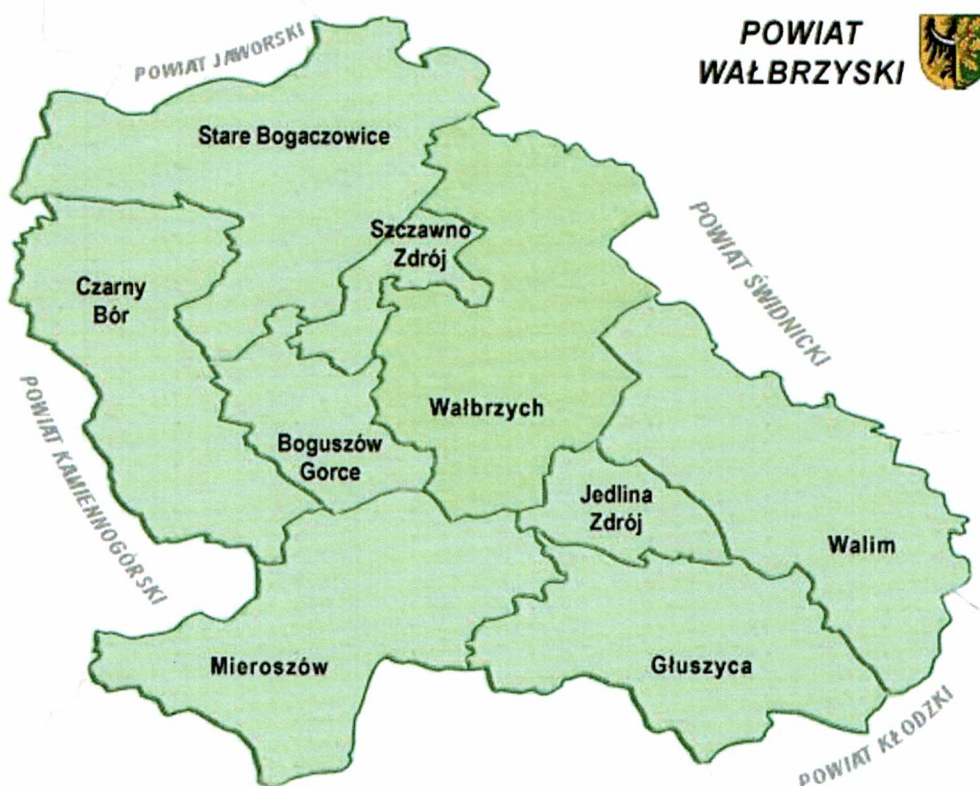
3. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNO/PROGNOSTYCZNA

3.1 POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA I SIĘĆ OSADNICZA

STAN AKTUALNY

Gmina Czarny Bór jest gminą wiejską położoną na terenie województwa dolnośląskiego, powiatu wałbrzyskiego. Położona jest w południowo-zachodniej części województwa i południowo-zachodniej części powiatu. Gmina sąsiaduje z gminami Stare Bogaczowice, Boguszków Gorce, Mieroszów oraz z powiatem kamiennogórskim (gmina i miasto Kamienna Góra). Z geograficznego punktu widzenia jest gminą typowo górską, położoną pomiędzy Doliną Kotliny Krzeszowskiej a górami Kruczymi, Trójgarbem, Małym i Dużym Dzikowcem oraz Wielką Lesistą. Różnica wysokości pomiędzy najwyższym położonym miejscem na północnym zboczu Lesistej Wielkiej, a najniższym punktem w korycie Leska poniżej Jaczkowa wynosi 418,5 m. Za wyjątkiem wsi Borówno układ osadniczy gminy, wraz z jej głównym ośrodkiem – Czarnym Borem rozwinął się w dolinie Leska i Grzędzkiego Potoku. Miejscowości zachowały historycznie ukształtowany układ zabudowy, co w połączeniu z krajobrazem i historią stwarza duże walory turystyczne.

Rysunek 1 Gmina Czarny Bór na tle powiatu wałbrzyskiego
(źródło: [https:// http://www.walbrzych.info](https://http://www.walbrzych.info), dostęp marzec 2019 r.)

Gmina zajmuje powierzchnię 66,31 km², co stanowi 15,41% powierzchni powiatu. W 2017 roku zamieszkała była przez 4.858 osób, co stanowi 8,61% ludności powiatu³.

Siedzibą władz gminy jest miejscowość Czarny Bór. Sieć osadnicza podzielona jest 6 sołectw: Borówno, Czarny Bór, Grzędy, Grzędy Górne, Jaczków i Witków.

Tabela 1 Sieć osadnicza gminy Czarny Bór

LP.	SOŁECTWO	LICZBA MIESZKAŃCÓW
1.	BORÓWNO	532
2.	CZARNY BÓR	2150
3.	GRZĘDY	526
4.	GRZĘDY GÓRNE	176
5.	JACZKÓW	472
6.	WITKÓW	1002

Źródło: Urząd Gminy Czarny Bór

PROGNOZA ZMIAN

Ze względu na atrakcyjne położenie Gminy będącej naturalnym zapleczem wypoczynkowym dla okolicznych, dobrze rozwijających się terenów można oczekiwać wzrostu zainteresowania tworzeniem różnego typu miejsc pobytu czasowego, zarówno obsługującego ruch turystyczny jak i pełniących funkcje domów letniskowych.

3.2 DEMOGRAFIA

STAN AKTUALNY

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego obszar gminy w 2017 roku zamieszkiwało 4.858 osób, w tym 2.389 mężczyzn oraz 2.469 kobiet. Kobiety mają nieznaczną przewagę liczebną nad mężczyznami (1,65 p.p.). Należy więc stwierdzić, że podział wg płci jest niezwykle równomierny, nie tylko w roku 2017 ale także na przestrzeni wielu lat.

Tabela 2 Liczba mieszkańców gminy Czarny Bór w latach 2008-2017

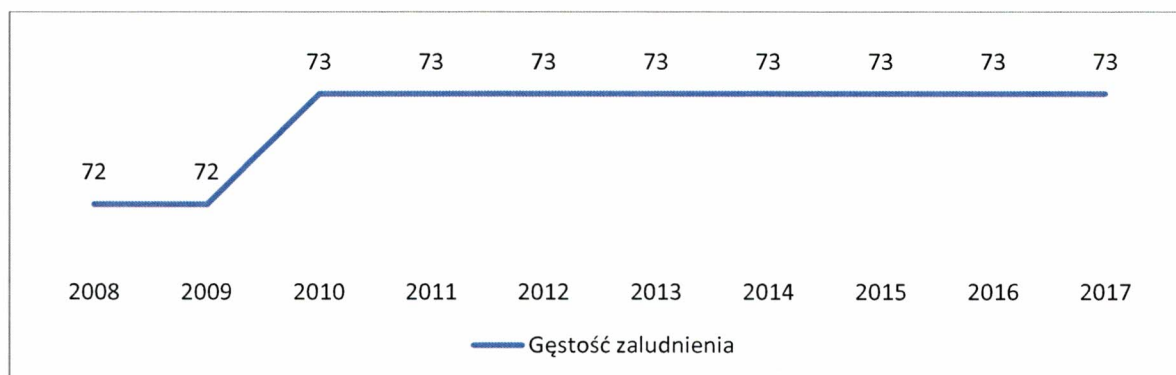
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Ogółem	4 799	4 769	4 846	4 855	4 850	4 838	4 862	4 840	4 861	4 858
Mężczyźni	2 322	2 320	2 395	2 410	2 402	2 387	2 393	2 370	2 389	2 389
Kobiety	2 477	2 449	2 451	2 445	2 448	2 451	2 469	2 470	2 472	2 469
Mężczyźni [%]	48,39%	48,65%	49,42%	49,64%	49,53%	49,34%	49,22%	48,97%	49,15%	49,18%
Kobiety [%]	51,61%	51,35%	50,58%	50,36%	50,47%	50,66%	50,78%	51,03%	50,85%	50,82%

Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

³ Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

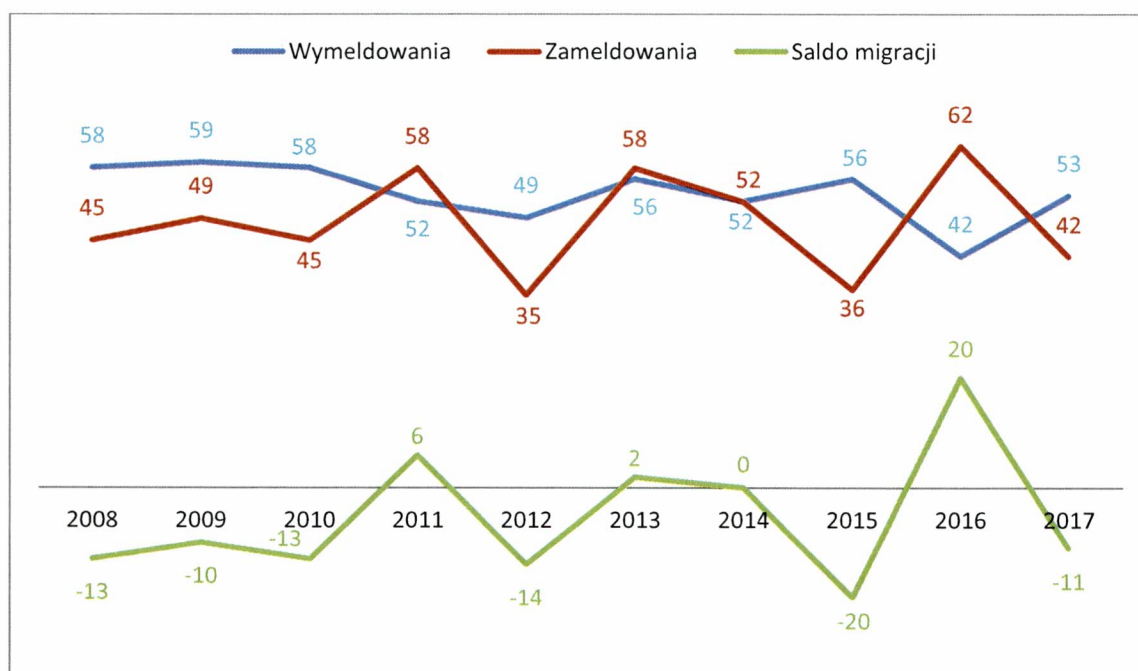
Można zauważyć, że w ostatnich 10 latach liczba mieszkańców jest stabilna.

Gęstość zaludnienia w gminie Czarny Bór na przestrzeni ostatnich lat utrzymuje się na stałym poziomie. Tendencję prezentuje poniższy wykres. Według informacji z Banku Danych Lokalnych gęstość zaludnienia w gminie w 2017 roku wynosiła 73 osoby na kilometr kwadratowy.

Wykres 1 Gęstość zaludnienia w gminie na 1 km²
Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

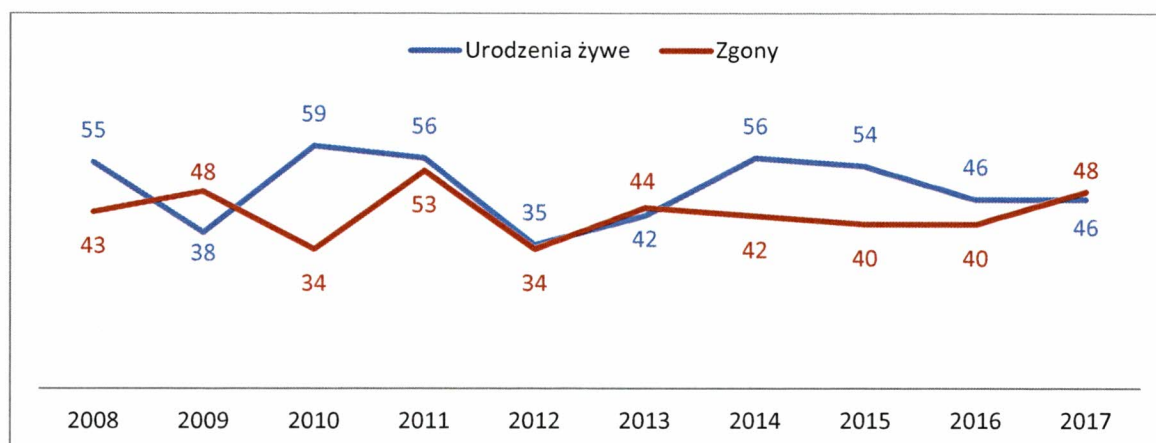
Na wykresie 2 doskonale widać, że w ostatnich latach w gminie przeważnie utrzymuje się ujemne saldo migracji.

Wykres 2 Migracje mieszkańców gminy Czarny Bór w latach 2008-2017
Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

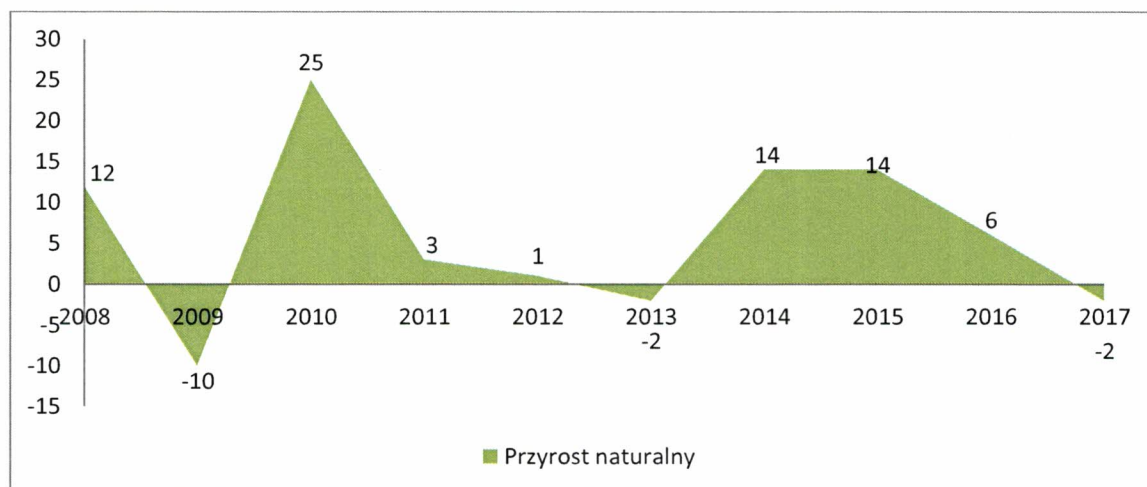
Prezentowane dane niestety nie oddają całego rozmiaru zjawiska, ponieważ dotyczą wyłącznie osób, które zgłosiły się do urzędu i dopełniły formalności związanych z procedurą. Stąd to zjawisko jest w pełni trudne do oszacowania.

Struktura ludności według wieku jest bardzo nierównomierna z uwagi na kolejne niższe i wyższe demograficzne. W ostatnich 10 latach tylko trzykrotnie odnotowano ujemny przyrost naturalny. Niepokojącym jest fakt, że trend liczby urodzeń wydaje się wyraźnie spadać.

Wykres 3 Urodzenia i zgony w gminie w latach 2008-2017
Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

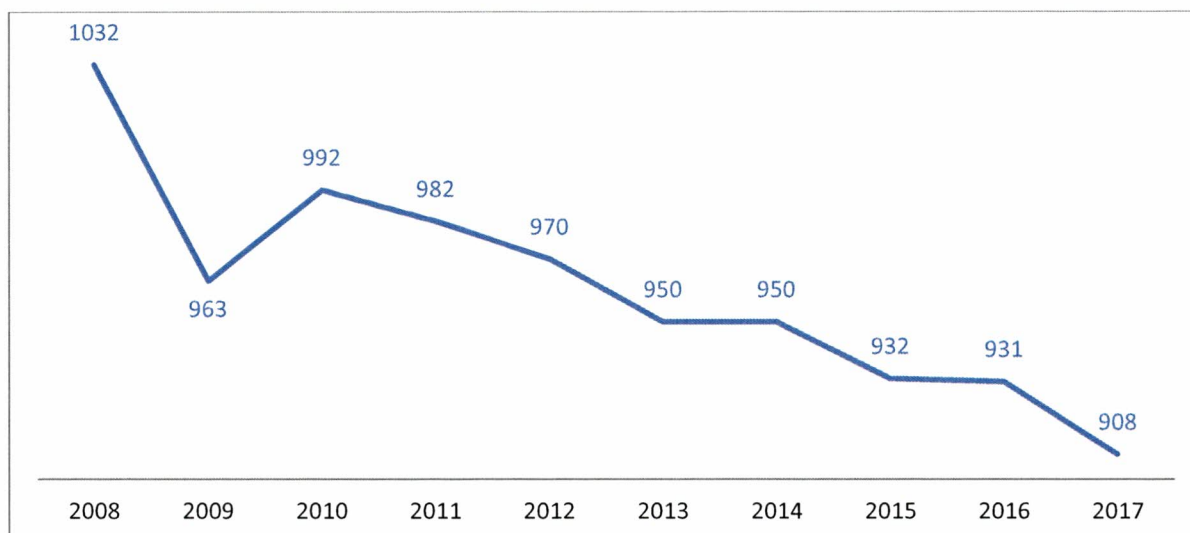
W roku 2017 przyrost naturalny w gminie Czarny Bór wynosił -2. Spadek przyrostu, nawiązując do wcześniejszych informacji jest niepokojąca.

Wykres 4 Przyrost naturalny w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017
Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

Dane te prezentują się podobnie w porównaniu do całego kraju (-5.752)

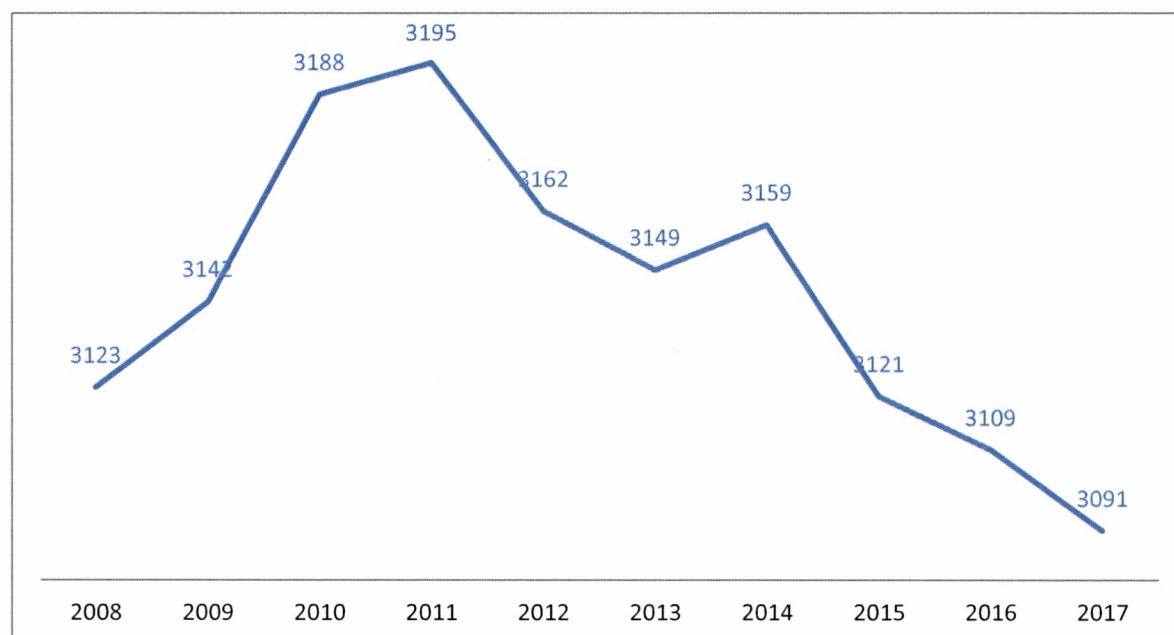
W ostatnich dziesięciu latach liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym systematycznie maleje. Natomiast liczba ludności w wieku poprodukcyjnym systematycznie wzrasta. Te informacje świadczą o tym, że prognozy demograficzne dla gminy wyglądają mało korzystnie. Jest to sytuacja zbieżna z sytuacją całej Polski.

Wykres 5 Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017

Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

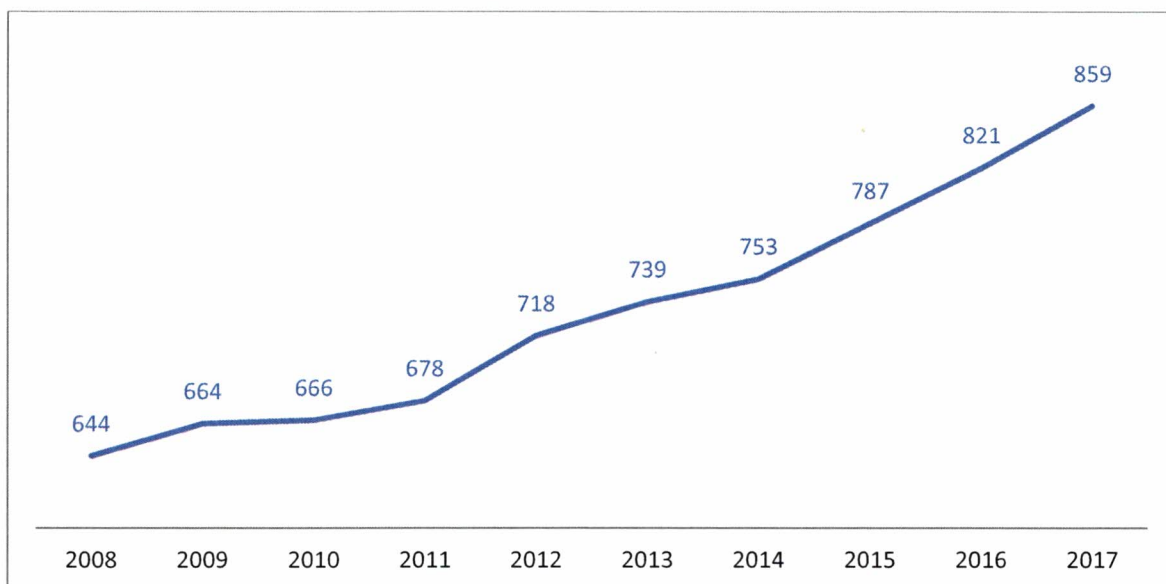
Liczba ludności w gminie w wieku przedprodukcyjnym, między rokiem 2010 a 2017, spadła o 84 osoby czyli o 8,5%.

Wykres 6 Liczba osób w wieku produkcyjnym w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017

Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

Liczba ludności w gminie w wieku produkcyjnym, w latach 2011-2017 spadła (spadek o 104 osoby czyli o 3,30%).

Wykres 7 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017

Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

Powyższy wykres ilustruje wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Od 2008 roku grupa ta zwiększyła się o 215 osób. Oznacza to przyrost o 33,39%.

PROGNOZA ZMIAN

W gminie w następnych latach należy spodziewać się dalszych niekorzystnych zjawisk mogących skutkować spadkiem liczby mieszkańców, dlatego należy prowadzić dalsze działania o charakterze prorodzinnym. Spodziewana jest także kontynuacja trendu związanego z przyrostem liczby osób w wieku poprodukcyjnym. To oznacza konieczność inwestycji w infrastrukturę oraz usługi przeznaczone dla osób w starszym wieku. Jest to również zapowiedź rozwoju rynku produktów i usług skierowanych do osób starszych, jako docelowej grupy konsumenckiej. W przyszłości należy spodziewać się również skutków finansowych wynikających z prognozowanych zmian liczby ludności.

3.3 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

3.3.1 EDUKACJA

STAN AKTUALNY

Gmina jako jednostka samorządu terytorialnego odpowiada za utrzymanie i rozwój bazy materialnej szkół i placówek oświatowych. Odpowiedzialność ta dotyczy wymiaru ekonomicznego oraz rozciąga się również na sferę zobowiązań wobec społeczności gminy

w zakresie tworzenia systemu edukacyjnego. System ten ma na celu stworzenie dla młodzieży szans osobistego rozwoju, a w odniesieniu do środowiska zapewnienie awansu cywilizacyjnego. Gmina Czarny Bór dąży do tworzenia takich warunków funkcjonowania szkół i placówek oświatowo-wychowawczych, które zapewniają powszechność, celowość oraz wysoką jakość systemu edukacyjnego. Aktualnie funkcjonująca sieć szkół zapewnia właściwe warunki do realizacji zadań oświatowych w gminie. Obiekty oświatowe, ich wyposażenie (pracownie komputerowe, sale gimnastyczne), a także odpowiednie kwalifikacje nauczycieli są przedmiotem dokładnej analizy władz. Podejmowane są działania wychowawcze ukierunkowane na kształtowanie pożądanych społecznie postaw i właściwy rozwój osobowości młodego pokolenia. Strategia rozwoju systemu edukacji oparta została na próbie budowania ładu w środowisku lokalnym poprzez dialog rodziców, nauczycieli i władz gminy, podejmowanie prawidłowych decyzji dotyczących bazy materialnej, służącej kształceniu, opiece i wychowaniu oraz racjonalnego wykorzystania środków finansowych przeznaczonych na ten cel.

Na terenie gminy Czarny Bór funkcjonuje Gminny Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czarnym Borze, w którego skład wchodzi:

- Szkoła Podstawowa w Czarnym Borze, Filia w Witkowie, Witków 89;
- Przedszkole, ul. Skalników 5a, Czarny Bór;
- Gimnazjum w Czarnym Borze, ul. Sportowa 44, Czarny Bór (wygaszane);
- Szkoła Podstawowa w Czarnym Borze, ul. Główna 19, Czarny Bór.

Tabela 3 Liczba uczniów w gminie Czarny Bór w latach 2008-2018

	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018
SZKOŁA PODSTAWOWA	368	349	341	329	327	311	340	367	323	381
GIMNAZJUM	215	209	207	220	221	216	191	179	164	107
SUMA	583	558	548	549	548	527	531	546	487	488

Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

Zgodnie z ustawą z 14 grudnia 2016 roku przepisy wprowadzające ustawę – Prawo Oświatowe z dniem 1 września 2017 roku, każda sześciolletnia szkoła podstawowa działająca na podstawie ustawy o systemie oświaty, z mocy prawa przekształciła się w 8-letnią szkołę podstawową, a gimnazja ulegają likwidacji z mocy ustawy poprzez wygaszanie. Ustawodawca dał organom prowadzącym gimnazja możliwość przekształcenia likwidowanego gimnazjum w nowy typ szkoły lub jego włączenie w strukturę innej szkoły.

Liczba dzieci korzystających z opieki przedszkolnej w ostatnich latach systematycznie rośnie. Dotyczy to zwłaszcza wskaźnika przeliczeniowego na 1000 dzieci w wieku przedszkolnym.

Tabela 4 Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017

	2008/ 2009	2009/ 2010	2010/ 2011	2011/ 2012	2012/ 2013	2013/ 2014	2014/ 2015	2015/ 2016	2016/ 2017	2017/ 2018
Liczba dzieci	118	135	129	148	151	161	155	121	131	148
Na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat	452	579	516	586	705	686	766	757	587	721

Źródło: Bank Danych Lokalnych, wgląd marzec 2019 r.

PROGNOZA ZMIAN

Przewidywane zmiany w zakresie szkolnictwa:

- Likwidacja gimnazjów i związane z tym wahania liczby uczniów szkół podstawowych;
- Niewielkie zwiększenie liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym;
- Zwiększenie się liczby dzieci objętych opieką wczesną (żłobki).
- Ciągłe podnoszenie jakości placówek edukacyjnych.

3.3.2 OPIEKA ZDROWOTNA

STAN AKTUALNY

W gminie funkcjonują następujące jednostki opieki zdrowotnej:

- ZOZ "Czarny Bór" HORABIK-LORENCIK Sp. j. ul. Skalników, Czarny Bór;
- Praktyka Lekarza Rodzinnego - dr Barbara Bąk, ul. Kamiennogórska 22, Czarny Bór;
- Gabinet stomatologiczny - dr Iwona Beniowska, ul. Kamiennogórska 22, Czarny Bór;

Ponadto działa Apteka Leków Gotowych – Punkt Apteczny Domena, ul. Kamiennogórska 22, Czarny Bór.

W Czarnym Borze zlokalizowany jest Zakład Lecznictwa Odwykowego (podmiot tworzący – Województwo Dolnośląskie).

Opieka szpitalna dostępna jest w pobliskich ośrodkach, np. w Kamiennej Górze i w Wałbrzychu.

PROGNOZA ZMIAN

Nie należy spodziewać się istotnych zmian w zakresie systemu opieki zdrowotnej na terenie gminy, także ze względu na dużą niezależność systemu opieki zdrowotnej od decyzji władz

gminnych. Choć, jak wcześniej wspomniano należy oczekiwać rosnącego dostosowania oferty do potrzeb osób starszych.

3.4 GŁÓWNE PROBLEMY Z ZAKRESU POLITYKI SPOŁECZNEJ

Pomoc społeczna umożliwia przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym poprzez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich ze środowiskiem.

W ramach instytucji samorządowych zajmujących się problematyką społeczną działa Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnym Borze.

Ośrodek realizuje zadania wynikające m.in. z ustawy o pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych jak również koordynuje rozwiązywanie różnorodnych problemów społecznych. Oferta OPS skierowana jest do mieszkańców, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialno-bytowej i zdrowotnej. W wykonywaniu zadań Ośrodek Pomocy współdziała z różnymi podmiotami, m.in. z organami wykonawczymi gminy, innymi jednostkami organizacyjnymi gminy, służbą zdrowia, policją, sądami, prokuraturą, kuratorami sądowymi i społecznymi, stowarzyszeniami, fundacjami oraz instytucjami zajmującymi się pomocą społeczną.

Zadania Ośrodka Pomocy Społecznej polegają w szczególności na:

- Przyznawaniu i wypłacaniu przewidzianych obowiązującymi ustawami i innymi aktami prawnymi świadczeń i dodatków pieniężnych i niepieniężnych;
- Pracy socjalnej;
- Prowadzeniu i rozwoju niezbędnej infrastruktury socjalnej;
- Analizie i ocenie zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- Realizacji zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- Rozwijaniu nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb;
- Działania związane z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych;

- Wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- Wspieranie przeciwdziałania przemocy w rodzinie;
- Przeciwdziałanie narkomanii;
- Wspieranie działań związanych z przeciwdziałaniem bezrobociu;
- Wspieranie integracji społecznej;
- Współpraca z organizacjami pożytku publicznego.

Zaprezentowana powyżej lista wynika z podstaw prawnych działania Ośrodka Pomocy Społecznej. Działania ulegają zmianom zgodnie ze zmianami ustawowymi. Tabele 5, 6 i 7 dotyczą skali działań związanych ze wsparciem rodzin w latach 2016-2018.

Tabela 5 liczba rodzin objętych pomocą

ROK	2016	2017	2018
Liczba rodzin	224	218	212
Liczba świadczeniobiorców	342	361	302

Źródło: OPS Czarny Bór

Tabela 6 Powody przyznania pomocy finansowej w latach 2016-2018

ROK	2016	2017	2018
Ubóstwo	90	76	50
Bezdomność	4	8	4
Potrzeba ochrony macierzyństwa	15	14	17
Bezrobocie	40	37	27
Niepełnosprawność	41	32	25
Długotrwała lub ciężka choroba	31	27	27
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	5	5	6
Przemoc w rodzinie	0	0	0
Alkoholizm	8	7	6
Narkomania	1	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	0	1	3
Zdarzenie losowe	5	1	1
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0

Źródło: OPS Czarny Bór

Tabela 7 Liczba osób (łącznie z dziećmi) objętych pomocą w latach 2016-2018 ze względu na powód przyznania pomocy

ROK	2016	2017	2018
Ubóstwo	234	188	114
Bezdomność	10	14	7
Potrzeba ochrony macierzyństwa	86	81	98
Bezrobocie	119	117	71
Niepełnosprawność	63	52	36

Długotrwała lub ciężka choroba	55	27	60
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	19	14	23
Przemoc w rodzinie	0	0	0
Alkoholizm	9	9	8
Narkomania	1	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	0	3	4
Zdarzenie losowe	10	1	4
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0

Źródło: OPS Czarny Bór

Gospodarstwom domowym, które ze względu na swoją trudną sytuację ekonomiczną nie są w stanie pokrywać całości kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania, wypłacane są dodatki mieszkaniowe.

Tabela 8 Wykaz gospodarstw domowych i osób korzystających z pomocy społecznej

ROK	2016	2017	2018
Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	225	211	165
Osoby w gospodarstwie, które korzystają ze środowiskowej pomocy społecznej	894	843	667

Źródło: OPS Czarny Bór

Dane prezentowane w tabeli 8 pokazują, że liczba osób i gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w gminie maleje. Zapewne proces ten przyspieszył po wprowadzeniu programu Rodzina 500+.

Korzystnie kształtują się zmiany dotyczące liczby wniosków o udzielenie pomocy, prezentuje ten fakt poniższa tabela 9:

Tabela 9 Podstawowe liczby dotyczące liczebności pracy społecznej w latach 2016-2018

ROK	2016	2017	2018
Liczba wniosków o udzielenie pomocy	330	308	293
Liczba przeprowadzonych wywiadów środowiskowych	347	317	302
Liczba kontaktów socjalnych	10	2	12
Pomoc udzielona w formie pracy socjalnej	399	413	326

Źródło: OPS Czarny Bór

Wzrost wydatków, spowodowany w głównej mierze wprowadzeniem Programu Wsparcia dla Rodziców (tzw. 500+) prezentuje tabele 10 i 11:

Tabela 10 Wydatki OPS ogółem i na wybrane programy rządowe w latach 2016-2018 [zł]

ROK	2016	2017	2018
Wydatki ogółem	5.193.138	5.790.492	5.761.907
W tym Program Wsparcia dla Rodziców (500+)	2.305.953	3.025.315	2.769.999
Liczba rodzin objętych „500+”	355	280	281

Wielkość wydatków na świadczenia rodzinne	1.796.947	1.655.551	1.665.287
Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia rodzinne	286	258	362

Źródło: OPS Czarny Bór

Tabela 11 Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i liczba rodzin objętych pomocą [zł]

ROK	2016	2017	2018
Wielkość wydatków na świadczenia rodzinne	1.746.922	1.605.399	1.619.939
Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia rodzinne	286	258	362

Źródło: OPS Czarny Bór

Zarówno liczba osób korzystających z pomocy społecznej jak i wydatki rosły co pokazują dane w tabeli 11.

Tabela 12 Liczba świadczeń rodzinnych przyznanych w latach 2015-2017 (dane częściowe)

ROK	2016	2017	2018
Zasiłek rodzinny	3677	3263	2497
Zasiłek pielęgnacyjny dla osób, które ukończyły 75 lat	58	42	27
Dodatek do zasiłku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	216	191	162
Zasiłek dla opiekuna	216	182	136
Zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka do 16 roku życia	306	275	206
Zasiłek pielęgnacyjny	962	978	746
Świadczenie pielęgnacyjne	175	186	150
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	45	42	36

Źródło: OPS Czarny Bór

Gmina Czarny Bór nie dysponuje własnym Domem Pomocy Społecznej. Od 2013 r. Gmina opłaca pobyt jednej podopiecznej w DPS dla osób przewlekle chorych. W związku z tym poniesiono następujące wydatki:

- 2016 r. – 26.812,00 zł;
- 2017 r. – 36.399,00 zł;
- 2018 r. – 49.157,00 zł.

3.4.1 PROBLEMY NA RYNKU PRACY

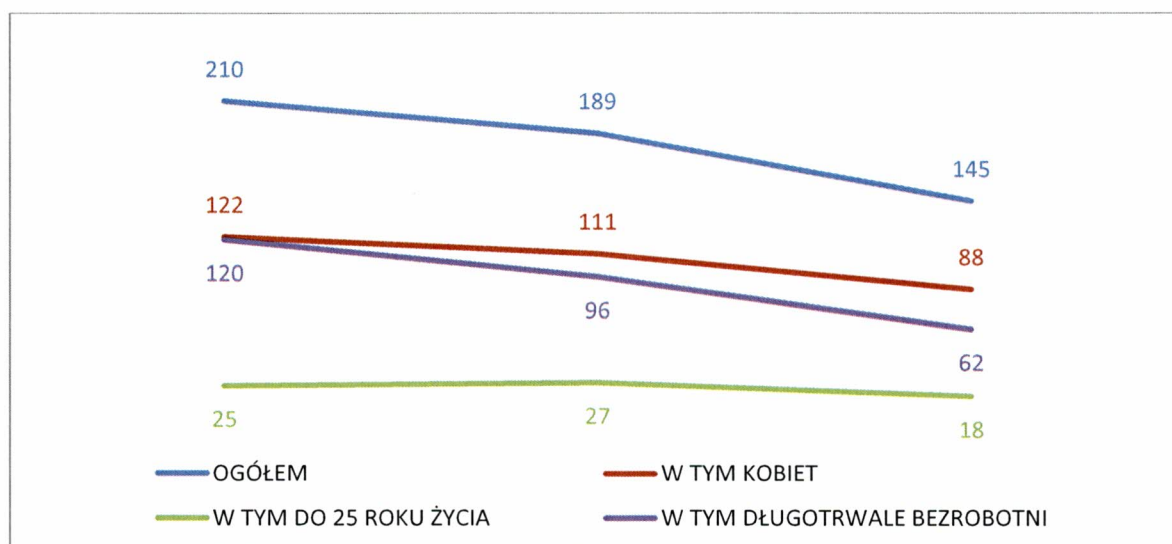
Bezrobocie czyli zjawisko społeczne polegające na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia z różnych powodów stale towarzyszy gospodarce. Należy dodać, że poziom bezrobocia odnotowany w statystykach instytucji rynku pracy może być różny od rzeczywistej liczby informującej o osobach pozostających bez pracy.

Tabela 13 Bezrobocie na terenie gminy Czarny Bór w latach 2016-2019 (+II 2019 r.)

BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI	LICZBA OSÓB			
	31.12.2016 r.	31.12.2017 r.	31.12.2018 r.	28.02.2019 r.
OGÓŁEM	210	189	145	137
W TYM KOBIET	122	111	88	-
W TYM DO 25 ROKU ŻYCIA	25	27	18	-
W TYM DŁUGOTRWALE BEZROBOTNI	120	96	62	-

Źródło: PUP Wałbrzych, wgląd marzec 2019 r.

Na rynku pracy duże znaczenie mają kwalifikacje zawodowe i wykształcenie przyszłych pracowników. Umiejętności zawodowe oraz czynniki osobowościowe są głównym kryterium stosowanym przy rekrutacji. W trudnej sytuacji znajdują się również osoby po 50 roku życia, im najtrudniej jest znaleźć zatrudnienie, przebranżowić się. Osoby te są mniej elastyczne na rynku pracy, a jednocześnie mniej odważne od osób młodych. Trudniej jest im podejmować nowe wyzwania. Bezrobocie w Polsce w ostatnich latach maleje i pozostaje na rekordowo niskim poziomie. Utrzymujący się wzrost gospodarczy wpłynął na wzrost liczby ofert pracy. Ten trend ma wyraźne odzwierciedlenie na terenie gminy Czarny Bór, tu również zauważalny jest wyraźny spadek liczby bezrobotnych zarejestrowanych. Spadek dotyczy wszystkich grup bezrobotnych.

Wykres 8 Zmiana liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Czarny Bór w latach 2016-2018

Źródło: PUP Wałbrzych, wgląd marzec 2019 r.

3.4.2 BEZDOMNOŚĆ

Bezdomność, bezdomny to terminy używane przez nas powszechnie. Są one obciążone skojarzeniami emocjonalnymi i wartościującymi. Zjawisko bezdomności jest złożone i wielopostaciowe. Ustawa o pomocy społecznej za osobę bezdomną uznaje osobę „niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym w rozumieniu przepisów o ochronie praw lokatorów i mieszkaniowym zasobie gminy i niezameldowaną na pobyt stały, w rozumieniu przepisów o ewidencji ludności, a także osobę niezamieszkującą w lokalu mieszkalnym i zameldowaną na pobyt stały w lokalu, w którym nie ma możliwości zamieszkania”.

W gminie Czarny Bór zarejestrowano następującą liczbę osób bezdomnych:

- W 2016 r. – 2 osoby;
- W 2017 r. – 2 osoby;
- W 2018 r. – 2 osoby.

3.4.3 SYTUACJA DZIECI

Wraz z wejściem w życie z dniem 1 stycznia 2012 roku ustawy z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej samorządy gminne zostały zobligowane do prowadzenia monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej. Pracę we wspieraniu dzieci opisują dane zawarte w tabeli 14:

Tabela 14 Wspieranie rodziny w latach 2016-2018

	2016	2017	2018
Liczba zatrudnionych asystentów	1	1	1
Liczba rodzin objętych opieką asystenta	8	9	9
Istniejące rodziny zastępcze*	4	4	4
Utworzone rodziny zastępcze	0	0	0
Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach spokrewnionych	1	1	1
Liczba dzieci, które wróciły do rodzin naturalnych	0	0	0
Liczba dzieci umieszczonych w innej rodzinie zastępczej*	0	0	0
Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo wychowawczych*	7	10	6

*PCPR

Źródło: OPS Czarny Bór

Rodziny dysfunkcyjne, w których istniało realne zagrożenie umieszczeniem dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, bądź w rodzinach zastępczych objęto pracą asystenta rodziny. Umieszczenie dziecka w systemie pieczy zastępczej było ostatecznością,

po wykorzystaniu przez asystenta rodziny i pracowników socjalnych wszystkich możliwych form wsparcia rodziny biologicznej. Wydatki poniesione w latach 2016-2018 prezentuje tabela 15.

Tabela 15 Wydatki na utrzymanie dzieci z terenu gminy w pieczy zastępczej w latach 2016-2018 [zł]

	2016	2017	2018
Rodziny zastępcze	0	0	0
Placówki opiekuńczo-wychowawcze	34.664	64.645	69.113
RAZEM	34.664	64.645	69.113

Źródło: OPS Czarny Bór

3.4.4 UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE

Dynamika rozwoju patologii społecznej jest duża, podobnie jak długość występowania oraz nasilenia szkodliwego funkcjonowania. W przypadku długich i intensywnych okresów toksycznych działań, inicjatywy te zaczynają przybierać określone formy patologiczne:

- Alkoholizm – jest zjawiskiem ciągle zajmującym wysoką pozycję w rankingu najczęściej występujących w Polsce przejawów patologii. Problemy alkoholowe w dużej mierze wynikiem bardzo łatwego dostępu do napojów wysokoprocentowych w Polsce. Statystyki wskazują na przerażające tempo obniżania wieku inicjacji alkoholowej oraz wzrost spożycia przez osoby nieletnie. Osoby młode są szczególnie narażone na uzależnienie. Problem alkoholowy dotyczy także osób w starszym wieku, zarówno z rodzin ubogich, jak i zamożnych. Często powodem może być rozczarowanie życiem, depresja, zbyt duża odpowiedzialność. Warto też zwrócić uwagę na istotny fakt, że dzieci uczą się poprzez naśladownictwo. W związku z tym, jeżeli w domu ucztuje się przy stole suto zakrapianym alkoholem, lub też problemy rozwiązuje się ucieczką w alkohol, to dzieci z tych rodzin są w większym stopniu predestynowane do odziedziczenia problemów alkoholowych;
- Narkomania – jest kolejnym przejawem patologii, bazującym na uzależnieniu. Narkomania, podobnie jak alkoholizm, może mieć bardzo niewinne początki. Zaczyna się od narkotyków miękkich, a kończy na najcięższym kalibrze w postaci kokainy. Jest to szczególnie groźne i wyniszczające uzależnienie. Środki narkotyzujące są w Polsce nielegalne, więc kwestia powszechności dostępu powinna być główną przeszkodą i ograniczyć grono narkomanów. Tymczasem nie tylko nie stanowi żadnej przeszkody, ale stwarza dodatkowe zagrożenie. Laboranci policyjni, specjalizujący się w dziedzinie

środków odurzających, twierdzą, że „lewe” narkotyki mogą stanowić większe zagrożenie dla zdrowia i życia zażywających niż narkotyki „czyste”. Często bowiem, aby zwiększyć zyski dealerzy dzielą swoje zapasy na mniejsze części dosypując do nich nieznanych i szkodliwych substancji. Narkomania w rodzinie doprowadzić może do rozpadu więzi rodzinnych, rozpadu rodziny, a w najgorszym przypadku do śmierci jednego z członków rodziny. Należy zauważyć pojawianie się nowych środków uzależniających, takich jak np. DOS-y (specjalistyczne nagrania wywołujące stany podobne do środków halucynogennych).

- Przemoc w rodzinie – stanowi w dalszym ciągu poważny problem. Dane statystyczne dla całego kraju pokazują zatrważające informacje:
 - Około 250 dzieci na każde 100 tysięcy jest maltretowane;
 - Około 60% rodziców stosuje wobec swoich dzieci kary cielesne;
 - Około 33% rodziców dotkliwie pobiło swoje dziecko przed ukończeniem przez nie 6 roku życia.

Należy pamiętać, że przemoc w rodzinie może mieć także wymiar psychiczny. Najczęściej oprawcami są dawne ofiary przemocy, które wyniosły takie „nauki” z własnego doświadczenia. Proceder przemocy fizycznej czy psychicznej nie jest jednokierunkowy. Ostatnie badania wydobyły na światło dzienne zjawisko gwałtu małżeńskiego. Zmuszanie jednego z małżonków do kontaktu seksualnego często było zatajane przez ofiary bądź ignorowane przez władze. Przemoc w związku małżeńskim może sprowadzać się do form fizycznych (bicia, gwałtu, lekkich i poważnych uszkodzeń ciała) i psychicznych (poniżanie, groźby, zakazy).⁴

Problemy wynikające z picia alkoholu i zażywania narkotyków stanowią obecnie jedną z najpoważniejszych kwestii społecznych. Ilość osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest trudna do ustalenia. Można się oprzeć o dane szacunkowe ustalone dla populacji przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, które prezentuje tabela 16.

⁴ <http://wrodzinie.info.pl/przejawy-patologii/13-skutki-patologii-w-rodzinie>

Tabela 16 Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych

POPULACJE OSÓB, U KTÓRYCH WYSTĘPUJĄ RÓŻNE KATEGORIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH		W POLSCE	W MIEŚCIE 100 TYS. MIESZK.	W MIEŚCIE 25 TYS. MIESZK.	W GMINIE 10 TYS. MIESZK.
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys. osób	ok. 2000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln. osób	ok. 4000 osób	ok. 1000 osób	ok. 400 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln. osób	ok. 4000 osób	ok. 1000 osób	ok. 400 osób
Osoby pijące szkodliwie	5%-7% populacji	2 mln. – 2,5 mln. osób	5000-7000 osób	1250-1750 osób	500-700 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	ok. 2 mln osób	ok. 5.300 osób	ok. 1330 osób	ok. 530 osób

Źródło: Dane szacunkowe Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Na terenie gminy Czarny Bór działa Gminna Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Komisja inicjuje działania w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii, które w szczególności obejmują:

- Zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych oraz osób zagrożonych uzależnieniami;
- Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe i/lub narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie;
- Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych;
- Wspomaganie działań instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych i narkomanii;
- Podejmowanie interwencji w związku z naruszaniem przepisów dotyczących zakazu reklamy i promocji napojów alkoholowych, zakazu sprzedaży i podawania napojów

alkoholowych oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego;

- Wspomaganie działań zapobiegających i naprawczych wobec osób dotkniętych przemocą domową;
- Podejmowanie interwencji wobec sprawców przemocy w rodzinie.

OGÓLNE ZAŁOŻENIA PROGRAMU PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

- Zmniejszenie spożywanego alkoholu przez młodzież;
- Zmniejszenie ilości nowych przypadków uzależnienia;
- Zmniejszenie śmiertelności i degradacji psychofizycznej osób uzależnionych;
- Rozpoczęcie profesjonalnej terapii uzależnień i innych usług leczniczych na terenie gminy;
- Zmniejszenie rozmiarów uszkodzeń zdrowia i zaburzeń życia rodzinnego;
- Zmniejszenie udziału nietrzeźwości wśród przyczyn naruszania prawa i porządku publicznego;
- Zmniejszenie rozmiarów naruszeń prawa na rynku alkoholowym;
- Promowanie postaw społecznych ważnych dla profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych;
- Tworzenie bazy materialnej, organizacyjnej i merytorycznej dla realizacji programu.

Tabela 17 Środki finansowe przeznaczone na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień
(w zł, dział 851 budżetu gminy)

ROK	WIELKOŚĆ WYDATKÓW		
	NA PROFILAKTYKĘ I ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH	NA PRZECIWDZIAŁANIE NARKOMANII	NA PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY W RODZINIE
2016	60.437,56	4.932,36	0
2017	53.452,76	5.925,70	0
2018	58.003,93	5.312,42	0

Źródło: OPS Czarny Bór

W wielu rodzinach mamy do czynienia ze zjawiskiem ukrytej przemocy. Niezbędne jest przeprowadzenie działań mających na celu poprawę stanu świadomości społecznej wobec zjawiska przemocy, budowanie spójnego systemu pomocy ofiarom przemocy, szkolenie osób zajmujących się pomaganiem, przygotowywanie materiałów informacyjno-edukacyjnych oraz prowadzenie edukacji publicznej na temat przemocy w rodzinie i środowisku wobec dzieci, młodzieży i sposób jej przeciwdziałania. Jednym z takich działań jest procedura „Niebieskiej

Karty". Niebieskie Karty to instytucjonalne narzędzie służące do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, która weszła w życie w sierpniu ubiegłego roku, definiuje tę procedurę następująco: procedura „Niebieskiej Karty” obejmuje ogół czynności podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie. Zapisy tej nowelizacji wskazują na Radę Ministrów, jako organ, który określa kształt procedury oraz opracowuje wzory formularzy wykorzystywanych podczas jej realizacji. Jeżeli osobą doznającą przemocy jest dziecko, to czynności w ramach procedury "Niebieskiej Karty" przeprowadza się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego. W sytuacji gdy to rodzice, opiekun prawny lub faktyczny są podejrzani o stosowanie przemocy wobec dziecka, te czynności przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej (w rozumieniu art. 115 § 11 kk) czyli np. dziadków, pradiadków oraz rodzeństwa (w miarę możliwości również w obecności psychologa). Obecność psychologa nie jest warunkiem niezbędnym w sytuacji, gdyż często zdarza się, że takiej osoby nie ma w zasobach kadrowych danej placówki czy miejscowości. Zakończenie procedury wymaga udokumentowania w formie protokołu podpisanego przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego. O zakończeniu procedury powiadamia się podmioty uczestniczące w procedurze po jej zakończeniu.

Tabela 18 „Niebieskie karty” wydane w gminie Czarny Bór w latach 2016-2018

ROK	NIEBIESKIE KARTY		
	LICZBA RODZIN OBJĘTYCH PROCEDURĄ NIEBIESKIEJ KARTY	LICZBA RODZIN WOBEC KTÓRYCH WSZCZĘTO PROCEDURĘ NK	LICZBA ZAKOŃCZONYCH PROCEDUR NK
2016	11	11	8
2017	11	11	14
2018	6	6	6

Źródło: OPS Czarny Bór

3.4.5 SYTUACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Jednocześnie jest ona również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. Niepełnosprawność to jedna z głównych kwestii społecznych, która utrudnia funkcjonowanie coraz większej liczbie ludności. Według

wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych ogółem w Polsce na koniec marca 2011 r. wynosiła około 4,7 mln. Tym samym liczba osób niepełnosprawnych stanowiła 12,2% ludności kraju. Udział mężczyzn wśród osób niepełnosprawnych wynosił 46,1% wobec 53,9% dla kobiet. Najczęstszą przyczynę niepełnosprawności stanowią schorzenia układu krążenia, narządów ruchu oraz schorzenia neurologiczne. Relatywnie niższy udział procentowy osób z uszkodzeniami narządu wzroku i słuchu, z chorobą psychiczną i upośledzeniem umysłowym w zbiorowości osób niepełnosprawnych dotyczy jednak tysięcy osób o obniżonej sprawności w codziennym funkcjonowaniu, a zatem i wymagających szczególnego podejścia w edukacji, na rynku pracy i w życiu codziennym⁵.

Utrudnienia wynikające z barier takich jak brak możliwości dojazdu, brak rozbudowanej oferty zawodowej przystosowanej do możliwości osób niepełnosprawnych lub nadopiekuńczość ze strony opiekunów sprawia, że osoby niepełnosprawne uważają, iż społeczeństwo słabo się nimi interesuje.

Rehabilitacja społeczna powinna doprowadzić osobę niepełnosprawną do samoakceptacji, czyli odnalezienia własnej tożsamości w aktualnych warunkach życia. Rehabilitacja społeczna nie jest możliwa bez współdziałania służb, tworzących system zabezpieczeń i likwidujących bariery utrudniające egzystencję osobom niepełnosprawnym. Skuteczność rehabilitacji społecznej zależy także od pomocy organizacji i instytucji działających na rzecz włączania osób niepełnosprawnych w życie kulturalne, rozrywkę, sport i rekreację. Poniżej, w tabeli 19 pokazano liczbę orzeczeń o stopniu niepełnosprawności wydanych w gminie Czarny Bór.

Tabela 19 Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w gminie Czarny Bór w latach 2016-2018

ROK	WYDANE ORZECZENIA ZALICZAJĄCE DO STOPNIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (OSOBY PO 16 r.ż.)	WYDANE ORZECZENIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI (OSOBY PRZED 16 r.ż.)
2016	167	33
2017	170	34
2018	179	32

Źródło: OPS Czarny Bór

3.4.6 BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, w tym również zadania z zakresu porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej

⁵ <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/niepelnosprawnosci-w-liczbach/-dane-demograficzne/>, dostęp 24.10.2018 r.

i przeciwpowodziowej, reguluje ustawa o samorządzie gminnym, która traktuje powyższe jako zadania własne.

Do zapewnienia bezpieczeństwa publicznego zobowiązane są wszystkie organy władzy i administracji państwowej, szczególnie instytucje wyspecjalizowane w zapewnieniu bezpieczeństwa publicznego, jak np. Policja, Państwowa Straż Pożarna⁶, które w realizacji swoich zadań wspierane są przez jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP Czarny Bór i OSP Witków).

W 2018 roku w gminie Czarny Bór stwierdzono szacunkowo 95 przestępstw. Oznacza to, że na każdych 1000 mieszkańców odnotowano 19,49 przestępstw. Jest to wartość mniejsza od wartości dla województwa dolnośląskiego (25,10) oraz od średniej dla całej Polski (19,62). Wskaźnik wykrywalności w gminie Czarny Bór wynosi 80% i jest większy od wskaźnika wykrywalności dla województwa dolnośląskiego (64%) i od wskaźnika dla całej Polski 72%.

W przeliczeniu na 1000 mieszkańców gminy Czarny Bór najwięcej stwierdzono przestępstw kryminalnych - 13,89 (wykrywalność 75%) oraz przeciwko mieniu - 7,72 (wykrywalność 58%), przestępstw o charakterze gospodarczym - 2,63 (95%), przestępstw drogowych - 1,77 (96%) oraz przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu - 0,60 (91%)⁷.

3.5 ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest podstawą do zdiagnozowania i sformułowania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych. Jest jedną z najpopularniejszych heurystycznych technik analitycznych służących do porządkowania informacji i bywa stosowana we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jest skuteczną metodą identyfikacji słabych i silnych stron badanej JST oraz badania szans i zagrożeń, jakie stoją przed polityką społeczną gminy – jest więc spojrzeniem „od sytuacji dzisiejszej w przyszłą”. Technika analityczna SWOT polega na posegregowaniu posiadanych „informacji” na cztery kategorie czynników strategicznych:

- Mocne strony (S) – uwarunkowania wewnętrzne, które stanowią silne strony polityki społecznej, i które należy wykorzystać będą sprzyjać jej wzmocnieniu;
- Słabe strony (W) – uwarunkowania wewnętrzne, które stanowią słabe strony polityki społecznej, i które nie wyeliminowane będą ją osłabiać;

⁶ Na terenie Gminy nie ma jednostki PSP.

⁷ Źródło: <http://www.polskawliczbach.pl>, dostęp marzec 2018 r.

- Szanse (O) – uwarunkowania zewnętrzne, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności gminy, ale mogą być traktowane jako szanse i przy odpowiednio podjętych działaniach, wykorzystane jako czynniki sprzyjające rozwiązywaniu problemów społecznych;
- Zagrożenia (T) – uwarunkowania zewnętrzne, które nie są bezpośrednio zależne od zachowania społeczności gminy, ale które mogą stanowić zagrożenie dla rozwiązywania problemów społecznych.

Tabele zamieszczone poniżej obejmują SWOT w ujęciu jakościowym. Dodatkowo w oparciu o istniejące dokumenty strategiczne wyższego rzędu przyjęto, że nie nastąpią żadne gwałtowne zmiany makro gospodarcze, istotne zmiany polityki społecznej, rolnej bądź podatkowej, które miałyby fundamentalny wpływ na sytuację gminy. Przedstawiona poniżej analiza dotyczy następujących obszarów:

- Uzależnienia i przemoc w rodzinie;
- Osoby niepełnosprawne;
- Dzieci, młodzież, rodzina;
- Osoby starsze;
- Rozwój kadr i służb pomocowych.

Tabela 20 Analiza SWOT, obszar: uzależnienia i przemoc w rodzinie

UZALEŻNIENIA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Silny zespół interdyscyplinarny; • Skuteczna diagnoza osób z problemami uzależnień; • Prowadzenie poradnictwa w zakresie przemocy w rodzinie.	• Niewystarczające diagnozowanie kwestii inicjacji alkoholowej wśród dzieci i młodzieży; • Niewystarczająca edukacja dzieci i młodzieży w zakresie uzależnień; • Społeczna akceptacja nadużycia alkoholu.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Narastające zrozumienie społeczne zagadnień przemocowych; • Wzrastająca świadomość w zakresie przemocy, zwłaszcza wobec kobiet; • Wzrastająca świadomość rodziców, nauczycieli co do zagrożeń związanych z używkami; • Traktowanie uzależnienia jako problemu społecznego; • Zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej, działań szkoleniowo- edukacyjnych	• Niewystarczające możliwości, by sprostać potrzebom w zakresie uzyskiwania pomocy w dziedzinie uzależnień; • Wzrastające nowe uzależnienia (np. Internet); • Zjawiska zmęczenia, bezsilności i bezradności wobec problemu; • Zwiększenie liczby osób z uzależnieniami; • Rozpad rodzin; • Marginalizacja społeczna osób nadużywających alkoholu.

w zakresie uzależnienia, przemocy
w rodzinie.

Źródło: Analiza Remedis SA

Tabela 21 Analiza SWOT, obszar: osoby niepełnosprawne

OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Uwrażliwienie społeczności lokalnej na problemy, potrzeby osób niepełnosprawnych; • Prowadzenie działań socjalnych; • Jakość świadczonych usług opiekuńczych.	• Starzenie się społeczeństwa; • Trudności z asymilacją społeczną związane z występującymi barierami architektonicznymi; • Niski poziom upowszechnienia wśród niepełnosprawnych oferty pracy i informacji o wolnych miejscach pracy; • Niski poziom integracji społecznej; • Ograniczony dostęp do miejsc w ośrodkach wsparcia; • Mała liczba organizacji zajmujących się osobami niepełnosprawnymi.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Akceptacja społeczna osób niepełnosprawnych; • Upowszechnienie informacji dotyczących osób niepełnosprawnych i ich praw; • Podejmowanie działań na rzecz likwidacji barier architektonicznych; • Możliwości korzystania z funduszy strukturalnych, szczególnie Europejskiego Funduszu Społecznego; • Udzielanie i wypłacanie rodzinom świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku celowego dla opiekuna; • Stworzenie możliwości uczestnictwa w Domach Dziennego Pobytu; • Warsztaty terapii zajęciowej.	• Rosnące oczekiwania społeczne wobec poziomu wsparcia dla osób niepełnosprawnych; • Nieodpowiadająca potrzebom osób niepełnosprawnych infrastruktura techniczna; • Bierna postawa osób niepełnosprawnych w kwestii zmiany swojej sytuacji życiowej; • Rozluźnienie więzi rodzinnych • Rosnąca liczba osób starszych i niepełnosprawnych.

Źródło: Analiza Remedis SA

Tabela 22 Analiza SWOT, obszar: dzieci, młodzież, rodzina

DZIECI, MŁODZIEŻ, RODZINA	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Adekwatna do potrzeb liczba zatrudnionych pracowników merytorycznych w systemie pomocy społecznej; • Różne formy wspieranie dzieci z rodzin najuboższych; • Program Rodzina 500+; • Zainteresowanie samorządu problematyką dzieci i młodzieży; • Rozwinięty poziom oświaty w tym dobra jakość infrastruktury oświaty; • Współpraca z PCPR w sprawie systemu pieczy zastępczej.	• Problemy z używkami; • Brak odpowiednich wzorców; • Niedostateczna liczba pracowników socjalnych i specjalistów potrzebnych do pracy z rodziną.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Uświadomienie społeczności o zagrożeniach wynikających z uzależnień; • Rozwój form organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży (dostęp do kultury, sportu); • Aktywne pozyskiwanie środków pozabudżetowych na prowadzenie różnych programów profilaktycznych; • Członkostwo Polski w Unii Europejskiej jest szansą na poprawę polityki społecznej wobec dzieci, młodzieży i rodziny.	• Program Rodzina 500+ powodujący wzrost postaw roszczeniowych; • Zjawisko dziedziczenia uzależnienia od pomocy zewnętrznej; • Niski poziom współpracy pomiędzy szkołą a rodziną; • Zanik więzi rodzinnych, sąsiedzkich; • Zanik szacunku dla starszych; • Występowanie zagrożeń funkcjonowania rodzin: uzależnienia, rozpad więzi rodzinnych, bezrobocie, przemoc w rodzinie, ubóstwo; • Wzrost liczby rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.

Źródło: Analiza Remedis SA

Tabela 23 Analiza SWOT, obszar: osoby starsze

OSOBY STARSZE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Podejmowanie działań zmierzających do większego zaangażowania członków rodzin w sprawowaniu opieki nad pochodzącymi z nich osobami starszymi; • Uwrażliwienie społeczności lokalnej.	• Samotność; • Zwiększająca się różnorodność problemów z którymi zgłaszają się beneficjenci pomocy społecznej; • Zjawisko wykluczenia społecznego; • Starzenie się społeczeństwa i związany z tym wzrost liczby osób starszych i niesamodzielných; • Słaba komunikacja publiczna; • Niskie dochody osób starszych; • Trudny dostęp do opieki zdrowotnej, zwłaszcza lekarzy specjalistów.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Możliwość skorzystania przez osoby starsze z pomocy ze strony rodziny; • Kreowanie działań podnoszących aktywne formy spędzania czasu wolnego; • Szkolenia dla kadry zajmującej się problematyką osób starszych; • Rozwój infrastruktury związanej z kulturą; • Stworzenie możliwości uczestnictwa w klubie Senior.	• Ogólna sytuacja społeczna i finansowa kraju; • Rosnąca liczba osób starszych potrzebujących usług opiekuńczych i całodobowej opieki; • Marginalizowanie problemów i potrzeb osób starszych; • Trudny dostęp do domów pomocy społecznej – wysokie koszty; • Rozluźnienie więzi rodzinnych; • Wyjazd dzieci poza granice kraju i pozostawienie starzejących rodziców.

Źródło: Analiza Remedis SA

Tabela 24 Analiza SWOT, obszar: rozwój kadr i służb pomocowych

ROZWÓJ KADR I SŁUŻB POMOCOWYCH	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wyspecjalizowana kadra pracowników społecznych; • Przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu pracowników pomocy społecznej; • Diagnozowanie problemów społecznych w gminie; • Przeciwdziałanie negatywnym stereotypom postrzegania sektora pomocy społecznej.	• Przeciążenie pracowników socjalnych ilością zadań; • Ograniczenia budżetowe; • Niskie wynagrodzenia pracowników socjalnych; • Negatywny stosunek do zawodu.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Stałe doskonalenie zawodowe pracowników pomocy społecznej; • Włączenie do doskonalenia umiejętności osób nie będących pracownikami OPS, a związanych z problematyką, takich jak nauczyciele, animatorzy sportu, kultury itp.; • Wspieranie organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką społeczną; • Wykorzystywanie środków finansowych pochodzących z Unii Europejskiej.	• Marazm społeczeństwa lokalnego; • Problemy kadrowe wobec malejącego bezrobocia i niskich płac w sektorze pomocy społecznej; • Ryzyko wypalenia zawodowego.

Źródło: Analiza Remedis SA

3.6 ZASOBY UMOŻLIWIAJĄCE ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Zasobami umożliwiającymi rozwiązywanie problemów społecznych określamy instytucje znajdujące się na terenie gminy lub obejmujące swym zasięgiem działania jej mieszkańców, które funkcjonują w obszarze polityki społecznej i rozwiązują dane problemy. Są to zarówno jednostki samorządowe, jak i niepubliczne (organizacje pozarządowe).

Na terenie gminy pomoc i wsparcie oferuje Ośrodek Pomocy Społecznej. Realizuje on zadania m.in. wynikające z ustawy o pomocy społecznej, świadczeniach rodzinnych, świadczeniach wychowawczych, funduszu alimentacyjnego, wspierania rodzin i systemu pieczy zastępczej m.in. koordynując rozwiązywanie problemów społecznych.

Ważnym elementem dbałości o system pomocy społecznej jest właściwe zarządzanie kadrami pomocy społecznej. W skróconej formie prezentuje tę problematykę np. Pani Mariola Świderska w artykule pt. „Ryzyko wypalenia zawodowego wśród pracowników socjalnych”⁸.

3.7 PODSUMOWANIE CZĘŚCI DIAGNOSTYCZNEJ

Wykorzystano źródła i materiały oparte o dane dostępne w OPS, Urzędzie Gminy, Banku Danych Lokalnych, Powiatowym Urzędzie Pracy i innych źródłach, uwzględniono wyniki analizy SWOT. Z dokonanej analizy wynika, że problemy społeczne i obszary działań powiązane są ze sobą wieloma zależnościami i przenikają się nawzajem.

⁸ http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Pedagogika_Rodziny/Pedagogika_Rodziny-r2013-t3-n3/Pedagogika_Rodziny-r2013-t3-n3-s37-52/Pedagogika_Rodziny-r2013-t3-n3-s37-52.pdf

4 CZĘŚĆ PROGRAMOWA

4.1 MISJA

Określono misję dla Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór, której celem jest dążenie do godnego życia mieszkańców oraz uświadomienie aktualnej sytuacji społecznej oraz wytyczenie kierunków zmian do budowania gminy wspierającej zapobieganie wykluczeniu społecznemu.

**SYSTEM POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINIE CZARNY BÓR
PRZECIWDZIAŁA MARGINALIZACJI I WYKLUCZENIU SPOŁECZNEMU
ORAZ AKTYWIZUJE MIESZKAŃCÓW**

Urzeczywistnianie misji odbędzie się poprzez realizację celów strategicznych, programów operacyjnych oraz kierunków działań.

4.2 CELE STRATEGICZNE

4.2.1 CEL STRATEGICZNY 1 – WZMACNIANIE PRAWIDŁOWEJ ROLI RODZINY

Tabela 25 CEL STRATEGICZNY 1

CEL STRATEGICZNY 1	WZMACNIANIE PRAWIDŁOWEJ ROLI RODZINY
PROGRAM OPERACYJNY 1.1	WSPIERANIE RODZIN
KIERUNKI DZIAŁAŃ	Wspieranie materialne rodzin z systemu pomocy społecznej funduszu alimentacyjnego, świadczeń rodzinnych i świadczeń wychowawczych. Pomoc rodzinom niewydolnym wychowawczo w przezwyciężeniu problemów opiekuńczo-wychowawczych poprzez odtworzenie bądź wzmocnienie ich funkcji. Monitorowanie zachowań o charakterze patologicznym w środowisku szkolnym oraz podejmowanie działań interwencyjnych i zapobiegawczych mających na celu eliminowanie tego rodzaju niepożądanych zachowań wśród uczniów. Prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
PROGRAM OPERACYJNY 1.2	ZAPEWNIENIE PRAWIDŁOWEGO UTRZYMANIA SAMODZIELNOŚCI ŻYCIOWEJ ZAPEWNIAJĄCEJ PRAWIDŁOWE WARUNKI BYTOWE I ROZWOJOWE DZIECIOM
KIERUNKI DZIAŁAŃ	Organizacja i finansowanie dożywiania w szkołach dla dzieci i młodzieży z rodzin ubogich. Zapewnienie odzieży i wyposażenia w artykuły szkolne dla dzieci i młodzieży z rodzin ubogich. Organizacja i finansowanie wypoczynku letniego i zimowego dla dzieci i młodzieży z rodzin ubogich. Organizacja akcji charytatywnych dla pozyskiwania środków na pomoc dla dzieci i młodzieży z rodzin ubogich. Zintensyfikowanie i rozwój form prac socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci ze środowisk niewydolnych wychowawczo. Działania w kierunku organizacji alternatywnych form spędzania wolnego czasu przez dzieci i młodzież. Wspieranie rozbudowy sieci placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (Dom kultury, świetlice).
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych, organizacje pozarządowe, sponsorzy.
CZAS REALIZACJI	W sposób ciągły.
MIERNIKI OCENY	• Liczba rodzin objętych pracą socjalną; • Liczba asystentów rodziny; • Liczba rodzin objętych wsparciem finansowym; • Liczba grup wsparcia i grup samopomocowych; • Liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej;

	• Liczba udzielonych porad i przeprowadzonych interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie; • Liczba osób przebywających w ośrodkach wsparcia; • Liczba uczniów objętych nauczaniem indywidualnym; • Liczba przedsięwzięć w zakresie promocji i profilaktyki zdrowotnej.
ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	Urząd Gminy Czarny Bór, Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki oświatowe, inne jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe.
PARTNERZY	Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje pozarządowe.

Źródło: Analiza Remedis SA

4.2.2 CEL STRATEGICZNY 2 – AKTYWIZACJA ŚRODOWISKA NA RZECZ OGRANICZANIA WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO

Tabela 26 CEL STRATEGICZNY 2

CEL STRATEGICZNY 2	AKTYWIZACJA ŚRODOWISKA NA RZECZ OGRANICZANIA WYKLUCZENIA SPOŁECZNEGO
PROGRAM OPERACYJNY 2.1	DYNAMIZACJA ŚRODOWISK OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH I SENIORÓW
KIERUNKI DZIAŁAŃ	Promowanie wśród społeczności lokalnej i samych osób starszych i niepełnosprawnych aktywnych postaw oraz samopomocy, np. pomocy sąsiedzkiej. Diagnoza potrzeb ludzi niepełnosprawnych oraz dążenie do ich zaspokojenia. Wspieranie rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych poprzez systematyczną współpracę z PCPR i PUP oraz informowanie środowiska o istniejących możliwościach zatrudnienia. Współdziałanie z PCPR i PFRON w likwidacji barier architektonicznych i komunikacyjnych. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych oraz z kościołem. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze i niepełnosprawne w codziennym życiu.
PROGRAM OPERACYJNY 2.2	UŁATWIENIA DLA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
KIERUNKI DZIAŁAŃ	Zapewnienie usług opiekuńczych i wspierających ludziom starszym, samotnym i chorym w miejscu zamieszkania. Zapewnienie możliwości udziału w turnusach rehabilitacyjnych i obozach terapeutycznych. Skuteczna realizacja programów profilaktycznych. Wykorzystanie zewnętrznych środków finansowych do realizacji projektów skierowanych do osób starszych i przewlekle chorych. Wykorzystanie doświadczenia osób starszych przy prowadzeniu różnego rodzaju świetlic, kół zainteresowań dla dzieci i młodzieży.
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	Budżet państwa, budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych, sponsorzy.
CZAS REALIZACJI	W sposób ciągły
MIERNIKI OCENY	- Liczba osób z niepełnosprawnością w bazie OPS; - Liczba osób starszych i niepełnosprawnych objętych pracą socjalną; - Liczba osób starszych i niepełnosprawnych objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej; - Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi dla osób z zaburzeniami psychicznymi;

	• Liczba zlikwidowanych barier architektonicznych; • Liczba osób starszych i niepełnosprawnych uczestniczących w sporcie, kulturze, turystyce; • Liczba nowo utworzonych miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych; • Liczba miejsc pobytu w ośrodkach wsparcia.
ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	Urząd Gminy Czarny Bór, Ośrodek Pomocy Społecznej.
PARTNERZY	Instytucje rządowe, naukowe, samorządowe, organizacje pozarządowe.

Źródło: Analiza Remedis SA

4.2.3 CEL STRATEGICZNY 3 – PODNOSZENIE ŚWIADOMOŚCI I UMIEJĘTNOŚCI SPOŁECZNOŚCI I OSÓB ZWIĄZANYCH Z ROZWOJEM SPOŁECZNYM

Tabela 27 CEL STRATEGICZNY 3

CEL STRATEGICZNY 3	PREWENCJA DOTYCZĄCA OGRANICZENIU NEGATYWNYCH SKUTKÓW UZALEŻNIEŃ
PROGRAM OPERACYJNY 3.1	ZAPOBIEGANIE POWSTAWANIU NOWYCH PROBLEMÓW UZALEŻNIEŃ NA TERENIE GMINY
KIERUNKI DZIAŁAŃ	Prowadzenie kampanii społecznych i działalności edukacyjnej na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom. Zmiana zachowań i postaw mieszkańców w sytuacjach związanych z alkoholem i narkotykami.
PROGRAM OPERACYJNY 3.2	WZMOCNIENIE LOKALNYCH SYSTEMÓW PROFILAKTYKI I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
KIERUNKI DZIAŁAŃ	Opracowywanie, upowszechnianie i dystrybucja materiałów edukacyjnych dla osób i podmiotów zajmujących się rozwiązywaniem problemów alkoholowych, w tym również przemocy w rodzinie. Prowadzenie skoordynowanego systemu pomocy osobom i rodzinom borykającym się z problemem uzależnienia.
PROGRAM OPERACYJNY 3.3	SPECJALISTYCZNE SZKOLENIA DLA OSÓB ZWIĄZANYCH Z POMOCĄ SPOŁECZNĄ
KIERUNKI DZIAŁAŃ	Szkolenia specjalistyczne z rozpoznawania problemów, znajomości przepisów itp. dla pracowników systemu pomocy społecznej. Szkolenia specjalistyczne dla osób nie związanych zawodowo z systemem pomocy społecznej, np. nauczycieli, pielęgniarki środowiskowe, policjantów itp. Zapobieganie wypaleniu zawodowemu osób związanych z pomocą społeczną.
POTENCJALNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	Budżet samorządu lokalnego, środki pozyskane z funduszy zewnętrznych, sponsorzy
CZAS REALIZACJI	W sposób ciągły.
MIERNIKI OCENY	- Liczba akcji profilaktycznych; - Ilość zorganizowanych warsztatów na temat profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania przemocy w rodzinie; - Ilość organizacji, które dostały wsparcie na działania mające na celu zmianę obyczajów; - Ilość szkół, które uzyskały wsparcie na działania związane z zapobieganiem używania środków psychoaktywnych; - Liczba osób biorących udział w specjalistycznych szkoleniach i warsztatach;

	• Liczba osób, wobec których GKPiRPA prowadzi postępowanie dotyczące podjęcia leczenia odwykowego w specjalistycznych placówkach; • Liczba punktów konsultacyjnych prowadzonych na terenie Gminy w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy; • Liczba osób korzystających z punktów konsultacyjnych.
ODPOWIEDZIALNI ZA REALIZACJĘ	Urząd Gminy Czarny Bór, Ośrodek Pomocy Społecznej, jednostki organizacyjne.
PARTNERZY	Instytucje rządowe (w tym Policja), naukowo-szkoleniowe, samorządowe, organizacje pozarządowe.

Źródło: Analiza Remedis SA

4.3 METODY WDRAŻANIA I MONITOROWANIA STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Monitoring jest to stała i ciągła obserwacja ilościowych oraz jakościowych zmian pewnych wielkości, mająca na celu zapewnienie informacji zwrotnych na temat skuteczności i efektywności wdrażania Aktualizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Czarny Bór, a także jego ocenę i zmianę (tam, gdzie jest to konieczne). Monitoring służy badaniu i ocenie sposobu oraz efektywności dochodzenia do wyznaczonych celów i zadań, a także poziomu ich osiągnięcia. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań (np. wskaźnik bezrobocia liczebność i wielkość przyznawanych poszczególnych zasiłków, świadczeń i innych form pomocy dla osób potrzebujących. Warto zwrócić uwagę, że zmiany ustawowe mogą spowodować pojawianie się nowych informacji socjalnych (np. program Rodzina 500+ dający nową informację o rodzinach). Oprócz informacji ilościowej wynikającej z porównywania opisanych wskaźników ważna jest też informacja jakościowa wynikająca z działań pracowników socjalnych.

Ośrodek Pomocy Społecznej raz do roku na sesji Rady Gminy składa sprawozdanie z realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Przygotowanie tych sprawozdań w sposób pokazujący rok bieżący na tle lat poprzednich i odniesienie się do określonych w strategii mierników realizacji działań realizujących cele strategiczne będzie właściwą formą ewaluacji realizacji strategii.

Organem koordynującym wdrażanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych będzie Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnym Borze zgodnie z art. 110 pkt 4 ustawy o pomocy

społecznej. Realizacja działań wynikających ze Strategii będzie odbywać się zgodnie z harmonogramem, ujętym w opracowywanych corocznie planach.

Wszelkie zawarte w Strategii cele strategiczne i kierunki działań mogą, a nawet powinny ulegać zmianie wraz ze zmieniającą się lokalną sytuacją społeczną.

5. SPIS TABEL, WYKRESÓW I RYSUNKÓW

Tabela 1 Sieć osadnicza gminy Czarny Bór	17
Tabela 2 Liczba mieszkańców gminy Czarny Bór w latach 2008-2017	17
Tabela 3 Liczba uczniów w gminie Czarny Bór w latach 2008-2018	22
Tabela 4 Liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017	23
Tabela 5 liczba rodzin objętych pomocą	25
Tabela 6 Powody przyznania pomocy finansowej w latach 2016-2018.....	25
Tabela 7 Liczba osób (łącznie z dziećmi) objętych pomocą w latach 2016-2018 ze względu na powód przyznania pomocy	25
Tabela 8 Wykaz gospodarstw domowych i osób korzystających z pomocy społecznej.....	26
Tabela 9 Podstawowe liczby dotyczące liczebności pracy społecznej w latach 2016-2018	26
Tabela 10 Wydatki OPS ogółem i na wybrane programy rządowe w latach 2016-2018 [zł]	26
Tabela 11 Środki finansowe na wydatki w pomocy społecznej i liczba rodzin objętych pomocą [zł]	27
Tabela 12 Liczba świadczeń rodzinnych przyznanych w latach 2015-2017 (dane częściowe)...	27
Tabela 13 Bezrobocie na terenie gminy Czarny Bór w latach 2016-2019 (+II 2019 r.)	28
Tabela 14 Wspieranie rodziny w latach 2016-2018	29
Tabela 15 Wydatki na utrzymanie dzieci z terenu gminy w pieczy zastępczej w latach 2016-2018 [zł]	30
Tabela 16 Populacje osób, u których występują różne kategorie problemów alkoholowych ...	32
Tabela 17 Środki finansowe przeznaczone na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień	33
Tabela 18 „Niebieskie karty” wydane w gminie Czarny Bór w latach 2016-2018.....	34
Tabela 19 Liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w gminie Czarny Bór w latach 2016-2018	35
Tabela 20 Analiza SWOT, obszar: uzależnienia i przemoc w rodzinie	37
Tabela 21 Analiza SWOT, obszar: osoby niepełnosprawne	38
Tabela 22 Analiza SWOT, obszar: dzieci, młodzież, rodzina	39
Tabela 23 Analiza SWOT, obszar: osoby starsze.....	40
Tabela 24 Analiza SWOT, obszar: rozwój kadr i służb pomocowych.....	41

Tabela 25 CEL STRATEGICZNY 1.....	45
Tabela 26 CEL STRATEGICZNY 2.....	47
Tabela 27 CEL STRATEGICZNY 3.....	49
Wykres 1 Gęstość zaludnienia w gminie na 1 km ²	18
Wykres 2 Migracje mieszkańców gminy Czarny Bór w latach 2008-2017	18
Wykres 3 Urodzenia i zgony w gminie w latach 2008-2017	19
Wykres 4 Przyrost naturalny w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017	19
Wykres 5 Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017	20
Wykres 6 Liczba osób w wieku produkcyjnym w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017	20
Wykres 7 Liczba osób w wieku poprodukcyjnym w gminie Czarny Bór w latach 2008-2017	21
Wykres 8 Zmiana liczby zarejestrowanych bezrobotnych w gminie Czarny Bór w latach 2016-2018	28
Rysunek 1 Gmina Czarny Bór na tle powiatu wałbrzyskiego.....	16